

Biografistyka Pedagogiczna  
Rok 9 (2024) nr 2  
ISSN 2543-6112; e-ISSN 2543-7399  
DOI: 10.36578/BP.2024.09.43

**Magdalena Łuka\***

## **Błogosławiony ksiądz Antoni Rewera – wzór osobowy we współczesnym wychowaniu katolickim**

### **Blessed Father Antoni Rewera – a Role Model in Contemporary Catholic Education**

**Abstract:** The article presents the profile of blessed priest Antoni Rewera, who can be considered a representative of Christian pedagogy. The life attitude and steadfastness of the blessed, his martyr's death and being elevated to the altars with the title of Martyr for truthfulness, draw attention to those values – in particular the role of truth – which in the process of upbringing are imperishable. The whole life of Bl. Fr. A. Rewera, after many years, is still a moving testimony of being a steadfast model of upbringing. One of the planes of educational influence, necessary to create in a young person a striving for correct recognition of the truth, is the formation of conscience, to which the Blessed One paid special attention.

**Keywords:** Antoni Rewera, personal model, truth, Catholic upbringing.

\* Magdalena Łuka (ORCID: 0000-0003-4357-6790) – dr, adiunkt w Instytucie Pedagogiki na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II, kontakt; magdalena-luka@kul.pl.

## Wprowadzenie

**W**spółczesne społeczeństwo charakteryzuje się m.in. szybkim tempem przemian, wielością wpływów kulturowych i cywilizacyjnych. Sprzyja to powstawaniu ideowego chaosu, powszechnie obowiązujące normy zastąpił pluralizm wartości, a społeczna kontrola zachowania młodego pokolenia ustąpiła na rzecz hołubionej zasadzie pełnej, lecz jednak pozornej wolności. W tych warunkach powszechnie okazało się, jak utopijna była myśl, iż można oczekiwać od młodego pokolenia, że samo się dobrze wychowa, bez udziału rodziców i wychowawców, którym powierzono jedynie funkcję wspierania młodych w niczym nieskrępowanym wzrastaniu. Oczywiście nieprawdą jest przekonanie, że młodzież samorzutnie dobrze uformuje swą osobowość. Skutkiem braku prawidłowego ukształtowania intelektu, woli i uczuć jest brak dojrzałości w dorosłym życiu, a co za tym idzie – niemożność odpowiedzialnego funkcjonowania w społeczności rodzinnej, lokalnej i państwowej.

Obserwowany kryzys szkoły wiąże się z kryzysem celów i ideałów wychowania oraz zagubieniem przez nauczycieli poczucia wyjątkowości swej misji. Trudno współczesnemu nauczycielowi, cały czas doksztalającemu się, pogrążonemu w sprawozdaniach i mozolnie pokonującemu szczeble awansu zawodowego, być mistrzem i autorytetem.

Może jednak właśnie teraz, powołując się na wspaniałe tradycje i wybitne postacie pedagogów, warto mieć odwagę dobrze wychowywać, warto wskazywać na konkretne wzory osobowe. „Pojęcie wzoru osobowego jest najczęściej kojarzone z działaniem moralnym osoby, której cechy, bądź czyny uważa się za godne naśladowania”<sup>1</sup>. W pedagogice taki wzór pełni wyjątkową rolę. Oddziałuje on na człowieka i w sposób mniej czy bardziej uświadomiony reguluje działalność wychowawczą, określa cechy pożądane z punktu widzenia realizacji celów wychowania. Wzory takie można znaleźć wśród wychowawców ściśle związanych z Kościołem katolickim.

Wychowanie zgodne z zasadami wiary i nauczaniem Kościoła katolickiego, przekazuje i wychowuje człowieka całościowo, przekazuje nie tylko wiedzę, ale

1 A. Rynio, *Nauczyciel jako wzór osobowy w wychowaniu moralnym*, „Studia Elbląskie”, 19 (2018), s. 588.

kształtuje także pewną postawę. U podstaw katolickiej teorii wychowania leży personalistyczna koncepcja człowieka, co związane jest z koncentracją na osobie ludzkiej. Promowana jest godność, poczucie własnej wartości i pełny rozwój każdej osoby stworzonej na obraz Boży<sup>2</sup>.

Analizując wzory osobowe w kontekście wychowania katolickiego, na uwagę zasługuje na pewno osoba błogosławionego księdza Antoniego Rewery. Celem artykułu jest przedstawienie tej sylwetki, jego postawy wychowawczej, mogącej być przykładem dla współczesnego pedagoga. Dokonano tego w oparciu o analizę dostępnych tekstów i wypowiedzi w tym obszarze tematycznym.

### **Postać błogosławionego**

Antoni Rewera urodził się 6 stycznia 1869 r. w Samborcu, na terenie dzisiejszego województwa świętokrzyskiego, wówczas na terenie zaboru rosyjskiego. Antoni, wykazujący zamiłowanie do nauki, początkowo uczył się w domu rodzinnym, później w szkole, równocześnie cały czas wykazywał zamiłowanie do samotności i modlitwy, nieśmiało marzył o kapłaństwie. Po kilkuletnich przygotowaniach, m.in. w Seminarium Duchownym w Sandomierzu, w Cesarskiej Akademii Duchownej w Petersburgu, w dniu 2 lipca 1891 r. otrzymał święcenia kapłańskie. Po powrocie do Sandomierza pracował jako wikariusz w parafii katedralnej, a od 1934 r. jako proboszcz parafii św. Józefa, był także wykładowcą w sandomierskim Seminarium Duchownym<sup>3</sup>. Ks. Rewera, pełniąc różne zadania w Kościele, przeszedł od godności kanonika po prałata. W pracy duszpasterskiej był bardzo gorliwy. Przez lata był kapłanem więziennym w Sandomierzu.

Przykładał wielką wagę do rozwoju życia religijnego parafian. Był znany i ceniony za niezliczone godziny posługi w konfesjonale. Starannie przygotowywał kazania, w których przekazywał naukę Kościoła, głębię swej wiary, często wygłaszał kazania patriotyczne. Swą troską duszpasterską otaczał dzieci i młodzież, dorosłych, księży i siostry zakonne. Będąc niezwykle aktywnym społecznikiem, prowadził działalność publicystyczną, wykładową i pisarską oraz

2 M. Wolicki, *Wychowanie katolickie a wychowanie chrześcijańskie*, „Pedagogika Katolicka”, 2 (2008) s. 101–103.

3 M. Zimałek, *Błogosławiony ksiądz Antoni Rewera*, [http://mtrojnar.rzeszow.opoka.org.pl/antoni\\_rewera/zycie.htm](http://mtrojnar.rzeszow.opoka.org.pl/antoni_rewera/zycie.htm), dostęp: 20.02.2023.

podejmował szereg inicjatyw mających na celu ożywienie religijne, społeczne i kulturalne ludności polskiej.

Szczególnym rysem duchowości ks. Rewery było wielkie umiłowanie św. Franciszka z Asyżu. Z jego inicjatywy 4 października 1928 r. rozpoczęło działalność Towarzystwo Domu Ludowego p.w. św. Franciszka w Sandomierzu, którego został dyrektorem. Uznaje się to za początek funkcjonowania Stowarzyszenia Sióstr Franciszkanek, a 4 października 1939 r. w Kurii Biskupiej w Sandomierzu złożył rękopis konstytucji opartej na Regule III Zakonu franciszkańskiego i powstało Zgromadzenie Córek św. Franciszka Serafickiego<sup>4</sup>.

Ks. Rewera został zatrzymany 16 marca 1942 r., w dniu, gdy od godziny 5.00 rano gestapowcy wraz z członkami SS i Wehrmachtu rozpoczęli masowe aresztowania mieszkańców Sandomierza. Zatrzymanych zostało 134 mieszkańców miasta, wśród nich byli nauczyciele, urzędnicy magistratu, sędziowie, studenci, inżynierowie, lekarze i farmaceuci, literaci, handlowcy, pocztowcy, wojskowi i policjanci. W grupie zatrzymanych było także pięciu miejscowych księży, w tym ks. Rewera<sup>5</sup>. Miejscowe więzienie na zamku szybko się zappełniało, znaczna część osadzonych – w tym także ks. Rewera – zostali wywiezieni do Oświęcimia. Od 28 marca 1942 r. był więziony w niemieckim obozie koncentracyjnym w Auschwitz (numer obozowy 27458). Pracował tam fizycznie przy budowie kanału, a później trafił do kartoflarni. 3 czerwca tego roku wraz z 59 polskimi księżmi i zakonnikami został przewieziony do Dachau w Bawarii. Nie poddawał się ostremu zakazowi gestapowców i spowiadał aresztowanych całymi nocami. Zapytany w czasie przesłuchań, czy czytał podziemne gazetki, odpowiedział twierdząco, uzasadniając, iż nie widzi w tym żadnego przestępstwa, nie wydał osób, które dostarczały mu konspiracyjną prasę<sup>6</sup>.

We wspomnieniach tych, którzy przeżyli obóz, ks. Rewera pozostał człowiekiem skromnym, uprzejmym, uczynnym. Ciężki krzyż cierpienia i upokorzeń przyjmował w duchu wiary z całkowitym poddaniem się woli Bożej. W sposób szczególny pocieszał młodzież, podtrzymywał na duchu, wiedział bowiem, że to

4 80. rocznica śmierci bł. ks. Antoniego Rewery w Dachau, <https://naszdzienik.pl/wiara-kosciol-w-polsce/263048,80-rocznica-smierci-bl-ksiedza-antoniego-rewery-w-dachau.html?d=1>, dostęp: 20.02.2023.

5 Tamże.

6 Tamże.

właśnie młodzi ludzie są przyszłością Polski i Kościoła. W pamięci wielu utkwiły jego konferencje, zwłaszcza o duchowej Komunii św. oraz postawa nacechowana miłością przebaczącą w stosunku do obozowych katów. W 1942 r., 1 października, został zamęczony przez hitlerowskich oprawców, jego zwłoki zostały spalone w krematorium obozowym. Wojnę przeżyło tylko jedenastu sandomierzan aresztowanych jednego, marcowego dnia<sup>7</sup>. Został wyniesiony na ołtarze 13 czerwca 1999 r. w Warszawie, w gronie 108 Męczenników II wojny światowej, nadano mu miano Męczennika za prawdę<sup>8</sup>.

### **Wychowanie w ujęciu błogosławionego ks. Antoniego Rewery**

Błogosławionego ks. A. Rewerę można uznać za przedstawiciela pedagogiki katolickiej. Głosił, że proces wychowania polega na kształtowaniu człowieczeństwa, a zatem człowieka wewnętrznie pięknego i dobrego. Najpierw bycia nim uczą rodzice, następnie wychowawcy, krąg środowiskowy oraz wszyscy ci, z którymi dziecko ma styczność, z kim nawiązuje kontakt w sposób bezpośredni lub pośredni, np. przez książki, film. Potem, odpowiednio przysposobiony człowiek sam wobec siebie podejmuje trud wychowawczy. Robi to po to, by u schyłku życia, kiedy ogląda się wstecz, mógł powiedzieć, że było ono zmierzaniem ku dobru, ku Bogu. Dzięki temu człowiek sam staje się lepszy na podobieństwo swego Stworzyciela, który jest najwyższym dobrem.

Ksiądz Rewera wskazywał, że powołaniem człowieka jest dążenie do świętości, które posiada charakter ogólny<sup>9</sup>. Powołanie ontyczne do świętości oraz powołanie do życia chrześcijańskiego stanowi podstawę tzw. powołań szczegółowych, które ks. Rewera określał mianem „stanów życia”<sup>10</sup>. W takim ujęciu, pierwszym stanem życia prowadzącym człowieka do świętości jest powołanie kapłańskie, kolejnym zaś jest życie zakonne. Trzecim poziomem, który prowadzi do dojrzałości chrześcijanina, jest małżeństwo i życie rodzinne. Rozwój

7 Tamże.

8 M. Zimałek, *Błogosławiony ksiądz Antoni Rewera*.

9 M. Tatar, *Doskonałość chrześcijańskiego życia według błogosławionego Antoniego Rewery*, „Studia Włocławskie”, 21 (2019) s. 189.

10 Tamże, s. 190.

małżeństwa i rodziny jest, jak twierdził błogosławiony, „podstawą szczęścia świata”<sup>11</sup>. Głównym zadaniem zaś małżonków jest wychowanie dzieci.

Wychowanie wymaga wysiłku zarówno ze strony wychowawców, jak i samych wychowanków. Wysiłek ten to ciągle ćwiczenie się w cnotach. Dobrym polem do takiego działania są organizacje i stowarzyszenia, do których przynależności namawiał ks. Rewera. Dzieci i młodzież powinny mieć swoje obowiązki i obszary, na których – na miarę swoich możliwości – byłyby odpowiedzialne za powierzone im zadania. Tym samym daje się im okazję do wysiłku i radości, jaka płynie z pokonywania siebie, z wykuwania w sobie pięknego, prawdziwie człowieczego kształtu.

Równocześnie należy zauważyć, że wychowanie dokonuje się zawsze w jakimś środowisku, w jakiejś grupie społecznej. Rodzina tworzy najbliższe dziecku otoczenie, w którym odbywa się proces wychowawczy. To rodzice są pierwszymi i najważniejszymi wychowawcami, na nich spoczywa ogromna odpowiedzialność.

Czynnikami odgrywającymi decydującą rolę w prowadzonym procesie wychowawczym, jest tworzona przez rodziców atmosfera wychowawcza w domu, rytm życia rodzinnego i osobowość samych rodziców. Rewera w swoich pismach wskazuje na zadania rodzicielskie. Pisał: „Dobro dziecka jest jasną, największą sprawą rodziców. [...] Dacie im cnoty, jeśli im zapewnicie dobre wychowanie. Serca dobrego wytrwania, oto skarb, który sobie wezmą, który im i wam docześnie i wiecznie przyniesie błogosławieństwo”<sup>12</sup>. Wskazywał również na konieczność zasadnego stosowania nagród i kar. Jednak na pierwszym miejscu stawiał zawsze dobry przykład życia rodziców, do którego byli zobowiązani przez Boga, wypełniając swe rodzicielskie powołanie.

Uzupełnieniem tego, co przekazali swemu dziecku rodzice, są inne osoby i instytucje. Przykładem tego są nauczyciele i szkoła. Błogosławiony dobrze znał problemy tego środowiska, gdyż sam uczył w szkołach na terenie Sandomierza, kilkakrotnie prowadził rekolekcje dla nauczycieli. Uważał, że oprócz wymaganej wiedzy i przygotowania do nauczania, osoba, która chciałaby pełnić rolę

11 A. Rewera, *Małżeństwo zachowaniem rodzaju ludzkiego*, Sandomierz 1919, s. 3, M. Tatar, *Doskonałość chrześcijańskiego życia*, s. 194.

12 A. Rewera, *Kazanie na Uroczystość Narodzenia N. M. Panny. O wychowaniu dzieci*, Sandomierz 1917.

nauczyciela, powinna odznaczać się cnotami. Wykonywany zawód należy traktować jako swoje powołanie, jako służbę Bożą.

Rewera wskazywał na potrzebę kształtowania w dzieciach postawy altruizmu, a równocześnie pracowitości, sumienności i odpowiedzialności. Nawoływał do uczestnictwa w różnych stowarzyszeniach i kołach katolickich, które pomagają w kształtowaniu takich cech w podopiecznych. Młodzi w sposób naturalny poddawani są procesowi adaptacji społecznej, a co za tym idzie stają się lepiej przygotowani do zdrowego, przynoszącego zadowolenie i społecznie wartościowego życia.

Rewera zwrócił szczególną uwagę na rolę patriotyzmu, religijności i zaangażowania w życie społeczne w wychowaniu przyszłego pokolenia. Wychowanie patriotyczne kształtuje postawę przywiązania do kraju ojczystego, jego przeszłości i teraźniejszości, kształtuje poczucie odpowiedzialności za jego wielostronny rozwój i miejsce wśród innych krajów, uświadamia wychowankom ich obowiązki wobec niego. W swojej działalności pisarskiej wielokrotnie powracał i nawiązywał do patriotyzmu. Pisał o polskich bohaterach narodowych, wydawał broszury z modlitwami o pokój i za Ojczyznę oraz odezwy do narodu. Wskazywał by być wiernymi Bogu, trzymać się Bożych przykazań, kochać Kościół, czuwać nad wychowaniem dzieci, trzymać się ziemi i jej się nie wyzybywać, pielęgnować narodowe tradycje, aby się nie zagubić w odmęcie fałszu i kłamstwa. To przyszłe zadania dla wychowanków.

Patriotyzm ściśle wiąże się z religijnością. Ks. Rewera doskonale zdawał sobie z tego sprawę i dlatego w jego nauczaniu można odnaleźć wiele cennych nauk traktujących wokół najwyższych wartości. W swoim nauczaniu ukierunkowywał nauczycieli na chrześcijański proces wychowywania oparty na przykazaniach, zasadach i nauce Kościoła Katolickiego. Wychodząc z założenia, że religijne przeżycia w okresie pierwszych lat dzieciństwa wywierają głęboki wpływ na późniejszą formację religijną, zalecał konieczność katechizacji od najmłodszych lat.

### **Rola prawdy w procesie wychowania człowieka**

Prawda odgrywa wyjątkową rolę w życiu człowieka, pełni ją zarówno w relacjach międzyosobowych, jak i w stosunku człowieka do siebie samego. W klasycznym, m.in. arystotelesowskim ujęciu prawda zakłada istnienie obiektywnej

rzeczywistości, z którą zestawione słowa, wydarzenia czy poglądy okazują się prawdą bądź kłamstwem. Takie ujęcie aksjologiczne zwraca uwagę na źródło prawdy, którym jest Absolut. Tak szerokie analizowanie kwestii prawdy pozwala na podkreślenie, że to rzeczy, a nie intelekt są miarą prawdy<sup>13</sup>. Intelektualny i egzystencjalny lęk przed opowiedzeniem się po stronie obiektywnej prawdy, doprowadziły do powstania nieklasycznych koncepcji prawdy, dla których wspólnym mianownikiem jest koncepcja powszechnej zgody<sup>14</sup>.

Subiektywizacja wartości prawdy we współczesnych nurtach filozoficznych doprowadza często do zaniku wymogu prawdy w wychowaniu, w tym – w wychowaniu moralnym. Współcześnie często głoszony jest pogląd, że wystarczy być człowiekiem szczerym, autentycznym, żyjącym w zgodzie z samym sobą, by móc samodzielnie określać, co jest prawdą, a co nią nie jest<sup>15</sup>. Takie jednak stanowisko utrudnia prawidłowy rozwój człowieka.

Katolicka koncepcja wychowania zakłada istnienie prawdy obiektywnej, co niesie za sobą konsekwencje wychowawcze. Odwołując się do poglądów Emmanuela Mouniera, Jacques'a Maritaina i Karola Wojtyły, którzy kładli podwaliny pod koncepcję personalistyczną, w centrum zainteresowania i działania znajduje się człowiek oraz jego godność. Kluczowym zagadnieniem w personalistycznej koncepcji wychowawczej są wartości stojące u podstaw procesu wychowawczego, wśród nich znajduje się prawda. Fundamentalnym celem wychowania jest osiągnięcie przez wychowanka pełni swojego człowieczeństwa. W personalistycznej koncepcji wychowania, która w swych założeniach jest zgodna z chrześcijańską wizją człowieka, stosuje się określenie „służba prawdzie”<sup>16</sup>.

Przyjęcie istnienia prawdy obiektywnej nie oznacza zniewolenia człowieka w podejmowanych przez niego decyzjach, ale otwiera przed nim drogę do pełnej realizacji swojej wolności. Spostrzeżenie to rodzi ważne konsekwencje wychowawcze, gdyż jest to pozytywne spojrzenie na prawdę obiektywną jako

13 G. Godawa, *Wartość prawdy w procesie wychowania*, w: *Aksjologiczne wymiary wychowania. Ujęcie interdyscyplinarne*, red. J. Siewiora, Tarnów 2012, s. 106.

14 Tamże, s. 106–107.

15 J. Gajda, *Prawda*, w: *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, red. T. Pilch, Warszawa 2005, t. 4, s. 863.

16 W. Starnawski, *Prawda podstawą wspólnoty. Wychowawcza rola prawdy według Karola Wojtyły*, Warszawa 2005, s. 105.

na szansę na optymalny rozwój człowieka. Z kolei ukazanie realnych zagrożeń płynących z przyjęcia swobodnie, indywidualnie pojmowanej koncepcji wolności może prowadzić do rzeczywistych zniewoleń<sup>17</sup>.

Prawda, która pojawia się w procesie wychowania, ma charakter zarówno prawdy poznawczej, jak też „prawdy osobowej”<sup>18</sup>. Między zewnętrznym (poznawczym) a wewnętrznym (osobowym) rozumieniem prawdy istnieje zależność. Prawda poznania prowadzi do prawdy osoby. „Być prawdziwym człowiekiem» znaczy «żyć prawdą», a to oznacza – «być otwartym na prawdę»”<sup>19</sup>.

Człowiek dąży do odkrywania i upewniania się, że jego wiedza jest prawdziwa. Jeśli człowiek odkryje, że jest fałszywa, odrzuca ją, jeśli natomiast przekona się o jej prawdziwości, to „doznaje satysfakcji”<sup>20</sup>. Dążenie do poznania prawdy jest więc wpisane w naturę człowieka, który ma nie tylko prawo do pozyskania prawdy, ale również moralny obowiązek do jej szukania, a w przypadku odnalezienia – do wiernego trwania przy niej.

Prawda wypełnia wewnętrzną przestrzeń oddziaływań wychowawczych i stanowi warunek spełniania się osoby<sup>21</sup>. Wychowanie do prawdy to rozbudzanie i umacnianie pragnienia, aby stawać się tym, kim się być powinno, dążyć do własnej doskonałości. Oznacza ono również odkrywanie „mocy prawdy”, dzięki której można przezwyciężać trudy na drodze doskonalenia i samodoskonalenia się człowieka<sup>22</sup>.

Jedną z płaszczyzn oddziaływań wychowawczych, konieczną do tworzenia w młodym człowieku dążenia do prawidłowego rozpoznawania prawdy, jest kształtowanie sumienia. To właśnie ono w szczególny sposób umożliwia doświadczanie i przeżywanie prawdy. Janusz Mastalski sformułował kilka zasad postępowania wychowawczego związanych z formacją sumienia. Pierwszą z nich jest zasada kształtowania postawy powinności u wychowanka.

17 G. Godawa, *Wartość prawdy w procesie wychowania*, s. 111.

18 W. Starnawski, *Wychowanie do prawdy – powinnością szkoły*, „Ethos”, 75 (2006) nr 3, s. 77.

19 Tamże.

20 Jan Paweł II, *Encyklika Veritatis Splendor*, Poznań 1993, nr 25.

21 W. Starnawski, *Prawda jako zasada wychowania. Podstawy pedagogii personalistycznej w nawiązaniu do myśli Karola Wojtyły – Jana Pawła II*, Warszawa 2008, s. 196.

22 W. Starnawski, *Wychowanie do prawdy – powinnością szkoły*, s. 78.

Polega ona na stawianiu adekwatnych do poziomu rozwojowego wymagań oraz zakłada ocenę jego postępowania. Dzięki temu młody człowiek uczy się odpowiedzialności i czerpania satysfakcji ze spełnionych zadań. W ten sposób formuje się samodzielność dziecka, która jest bardzo istotna w jego dalszych wyborach moralnych<sup>23</sup>.

Kolejną zasadą jest zasada kształtowania umiejętności wyboru odpowiednich autorytetów. W obecnych czasach, czasach kwestionowania wzorów osobowych, nie należy zapominać, że taka postać, autorytet, jest wciąż skutecznym źródłem wpływu wychowawczego. Nabiera wyjątkowego znaczenia dla formacji prawidłowo funkcjonującego sumienia. Obecność wzoru osobowego w wychowaniu staje się podwaliną jego realizacji na każdym poziomie kształcenia, a zwłaszcza dla dzieci i młodzieży. „Wzorem moralnym, tzn. przedmiotem naśladowania jest zawsze osoba, której moralna doskonałość unaocznia się w jej postępowaniu”<sup>24</sup>.

Następną zasadą formacji sumienia wg Mastalskiego, jest stwierdzenie odnoszące się do likwidacji sytuacji i postaw deformujących sumienie. Jednymi z najczęstszych przyczyn deformacji sumienia jest strach i toksyczne wpływy środowiska. Ważna jest więc pomoc udzielana wychowankowi w przezwyciężaniu zaistniałych trudności oraz polegająca na zminimalizowaniu niekorzystnych oddziaływań zewnętrznych.

Zasada religijnej interpretacji poczucia winy odnosi się do dostrzegania rozdźwięku między „ja realnym” i „ja idealnym” i pokonywania tej dysharmonii w oparciu o praktyki religijne.

Zasada systematycznej pracy nad sobą wieńczy omawiany zestaw narzędzi kształtowania sumienia młodego człowieka w procesie wychowania. Jest to postulat usamodzielniania wychowanka w tworzeniu swojego osądu moralnego czynów. Systematyczność w formowaniu sumienia jest jednym z nieodzownych warunków rozwoju w prawdzie i do prawdy<sup>25</sup>.

Analizując postawę życiową bł. ks. Rewery, można dostrzec w niej wypełnienie powyższych zasad, był on bezsprzecznie wzorem osoby żyjącej w prawdzie.

23 J. Mastalski, *Kształtowanie sumienia – wskazania metodyczne*, „Katecheta”, 46 (2002) z. 5, s. 6–7.

24 K. Wojtyła, *Zagadnienia podmiotu moralności*, Lublin 1991, s. 150.

25 G. Godawa, *Wartość prawdy w procesie wychowania*, s. 125–126.

Od siódmego roku życia nigdy nie skłamał świadomie. Nie chciał oszukiwać nawet w sytuacji, gdy mógł ocalić własne życie. Po aresztowaniu zapytany przez gestapowców, czy czytał podziemne gazetki, ks. Rewera potwierdził ten fakt, mówiąc, że „z woli Bożej każdy naród ma prawo do wolności i swobodnego wypowiedzania swoich myśli. [...] Przecież nie mogłem kłamać» – wyjaśnił zaskoczonym współwięźniom. Gestapowcom, którzy obiecali mu natychmiastowe uwolnienie, jeżeli wyda osoby, które dostarczały mu konspiracyjną prasę, odpowiedział: «Mam 73 lata i niewiele mi się na tym świecie należy. Możecie robić ze mną, co wam się podoba. Moi parafianie mają do mnie zaufanie, ja ich wydać nie mogę» – powiedział w obecności świadków podczas aresztowania. Nie wydał nikogo<sup>26</sup>.

Organizował i brał udział w konferencjach oraz wykładach na temat kształtowania sumienia, podkreślał rolę rachunku sumienia w życiu człowieka, konieczność stawania w prawdzie. Nauczał o potrzebie odpowiedzialności za słowo, przejawiał szacunek dla słowa, uzewnętrzniał wrażliwość na przekleństwa, które potępiał<sup>27</sup>. Był postrzegany jako dobry człowiek, życzliwy i troskliwy wobec parafian.

Postawa życiowa i niezłomność błogosławionego w pełni uzasadnia nadanie Mu miana Męczennika za prawdomówność i zwraca uwagę na te wartości – w szczególności rolę prawdy. Całe życie ks. Rewery jest przejmującym świadectwem bycia niezłomnym wzorem osobowym w wychowaniu.

## Podsumowanie

Poznając myśl pedagogiczną bł. ks. A. Rewery, można z łatwością dostrzec nieprzemijającą aktualność poruszanych zagadnień we współczesnym świecie. Chociaż jego działalność rozwijała się na przełomie XIX i XX w., to dzisiaj można pokusić się o zastosowanie jego myśli i proponowanych działań w procesie wychowawczym. Młody człowiek na drodze przygotowania do dojrzałego życia

26 80. rocznica śmierci bł. ks. Antoniego Rewery w Dachau.

27 Rozmowy niedokończone: Błogosławiony ks. Antoni Rewera – współczesny męczennik za prawdę, <https://www.radiomaryja.pl/multimedia/rozmowy-niedokonczone-blogoslawiony-ks-antoni-rewera-wspolczesny-meczennik-za-prawde-cz-ii/>, dostęp: 20.02.2023.

potrzebuje autentycznych wzorów osobowych, mistrzów, którzy staliby się swoistymi drogowskazami w świecie relatywizmu moralnego. Zwrócenie uwagi nauczycielom na znaczenie promowania prawdy we wszystkich własnych działaniach edukacyjno-wychowawczych, wydaje się wpisywać w powyższy postulat. Przesłanie ks. Rewery wydaje się być szczególnie cenne, ponieważ daje podłoże do prawidłowego, opartego na prawdach wiary i niezmiennych zasadach moralnych, katolickiego wychowania. Zostało to uwiarygodnione samą jego postawą, dał przykład całym swoim życiem, aż po męczeńską śmierć.

**Streszczenie:** Artykuł przedstawia sylwetkę błogosławionego księdza Antoniego Rewery, którego można uznać za przedstawiciela pedagogiki katolickiej. Postawa życiowa i niezłomność błogosławionego, jego męczeńska śmierć i wyniesienie go na ołtarze z mianem Męczennika za prawdomówność, zwraca uwagę na te wartości – w szczególności rolę prawdy – które w procesie wychowania są nieprzemijające. Całe życie bł. ks. A. Rewery po upływie wielu lat jest nadal przejmującym świadectwem bycia niezłomnym wzorem osobowym w wychowaniu. Jedną z płaszczyzn oddziaływań wychowawczych, konieczną do tworzenia w młodym człowieku dążenia do prawidłowego rozpoznawania prawdy, jest kształtowanie sumienia, na co szczególną uwagę zwracał błogosławiony.

**Słowa kluczowe:** Antoni Rewera, wzór osobowy, prawda, wychowanie katolickie.

## Bibliografia

80. rocznica śmierci bł. ks. Antoniego Rewery w Dachau, <https://naszdziennik.pl/wiara-kosciol-w-polsce/263048,80-rocznica-smierci-bl-ksiedza-antoniego-rewery-w-dachau.html?d=1>, dostęp: 20.02.2023.
- Gajda J., *Prawda*, w: *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, red. T. Pilch, Warszawa 2005, t. 4, s. 863.
- Godawa G, *Wartość prawdy w procesie wychowania*, w: *Aksjologiczne wymiary wychowania. Ujęcie interdyscyplinarne*, red. J. Siewiora, Tarnów 2012, s. 105–131.
- Jan Paweł II, *Encyklika Veritatis Splendor*, Poznań 1993.
- Rewera A., *Kazanie na Uroczystość Narodzenia N. M. Panny. O wychowaniu dzieci*, San-domierz 1917.
- Rozmowy niedokończone: Błogosławiony ks. Antoni Rewera – współczesny męczennik za prawdę*, <https://www.radiomaryja.pl/multimedia/rozmowy-niedokonczone-blogoslawiony-ks-antoni-rewera-wspolczesny-meczennik-za-prawde-cz-ii/>, dostęp: 20.02.2023.

- Rynio A., *Nauczyciel jako wzór osobowy w wychowaniu moralnym*, „Studia Elbląskie”, nr 19 (2018) s. 585–596.
- Rynio A., *Wzór osobowy*, w: *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej*, red. K. Chałas, A. Maj, Radom 2015, s. 1459–1465.
- Starnawski W., *Prawda jako zasada wychowania. Podstawy pedagogii personalistycznej w nawiązaniu do myśli Karola Wojtyły – Jana Pawła II*, Warszawa 2008.
- Starnawski W., *Prawda podstawą wspólnoty. Wychowawcza rola prawdy według Karola Wojtyły*, Warszawa 2005.
- Starnawski W., *Wychowanie do prawdy – powinności szkoły*, „Ethos”, 75 (2006) nr 3, s. 75–87.
- Tatar M., *Doskonałość chrześcijańskiego życia według błogosławionego Antoniego Rewery*, „Studia Włocławskie”, 21 (2019) s. 183–206.
- Wojtyła K., *Zagadnienia podmiotu moralności*, Lublin 1991.
- Wolicki M., *Wychowanie katolickie a wychowanie chrześcijańskie*, „Pedagogika Katolicka”, nr 2 (2008) s. 99–105.
- Zimałek M., *Błogosławiony Ksiądz Antoni Rewera*, [http://mtrojnar.rzeszow.opoka.org.pl/antoni\\_rewera/zycie.htm](http://mtrojnar.rzeszow.opoka.org.pl/antoni_rewera/zycie.htm), dostęp: 20.02.2023.

